

Јелена Ј. Петковић*

Универзитет у Крагујевцу, Филолошко-уметнички факултет

ДОБРИЛО НЕНАДИЋ И ЈЕЗИЧКО ЗАВИЧАЈНО НАСЛЕЂЕ: ЛИНГВИСТИЧКИ И ОБРАЗОВНИ КОНТЕКСТ (НА ПРИМЕРУ РОМАНА *ВРЕМЕ КОКОШКИ*)**

Апстракт: У раду се разматра језичко-стилски и образовни потенцијал романа *Време кокошки* (2013) Добрила Ненадића, писца чији се један део опуса може применити за упознавање завичајне књижевности. Отвара се проблем ученичког упознавања културног наслеђа уже заједнице, како би се уз европске вредности у образовању изграђивала свест о вредностима сопствене културе. Циљ је да се из лингвистичке перспективе осветле особености романа *Време кокошки*, као и да се испитају могућности примене овог романескног остварења у средњошколском образовању за подстицање ученика да се упознају са завичајним наслеђем. Сprovedено је истраживање квалитативног типа, техником анализе садржаја (1) на корпусу научне литературе која се бави делима Добрила Ненадића, као и на (2) корпусу једног остварења овог писца. Анализа је показала да ће примена завичајне наративне прозе у средњошколској настави и ваннаставним активностима омогућити: (1) да се ученици упознају са идиолектом завичајног књижевника; (2) да наставници на конкретном тексту осмисле ученичке активности за истраживање језичке завичајне баштине. Закључује се да Ненадићев роман *Време кокошки*, захваљујући језичко-стилским одликама и образовним вредностима, представља подстицајно дело за средњошколску наставу, посебно за разноврсне ваннаставне активности из српског језика.

Кључне речи: *завичајно наслеђе, настава српског језика, језичко-стилски потенцијал, образовни потенцијал, роман Време кокошки Добрила Ненадића.*

* jelenapetkovic75@gmail.com

** Истраживање спроведено у раду финансирано је Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије (Уговор о реализацији и финансирању научноистраживачког рада НИО у 2023. години број 451-03-68/2022-14/200198), научни пројекат *Динамика структура савременог српског језика* (број 178014).

Увод

Проблем којим се бави овај рад односи се на потребу да ученици упознају културно наслеђе уже заједнице како би, уз европске вредности које стичу током образовања, изграђивали свест о значају сопствене културе. Упознавање завичајне баштине представља значајну компоненту у формирању идентитета сваког појединца који живи у данашњем друштву мултикултуралности, у коме нема „малих” језика ни „малих” књижевности него се уважава цивилизацијски и културолошки допринос сваке заједнице. Завичај се у савременом образовном контексту посматра као емоционална, књижевна, педагошка и дидактичко-методичка категорија (Urošević i Urošević Nušak, 2012: 128).

Предмет интересовања у овом раду јесте језичко-стилски и образовни потенцијал романа *Време кокошки* (2013) Добрила Ненадића, писца чије стваралаштво има значајно место у лингвистичкој историји српског романа уопште (в. Ковачевић, 2019; Чутура и Јовановић, 2019), као и на фону завичајне културе (в. Николић и Николић, 2015). Ненадићев роман *Доротеј* (1977) налази се у новом наставном програму за гимназијско образовање, о чему је било речи у досадашњој методичкој литератури (в. Николић, 2019). Циљ је (1) да се из лингвостилистичке перспективе осветле особености романа *Време кокошки*, као и (2) да се испитају могућности примене овог романескног остварења у средњошколском образовању за подстицање ученика да се упознају са завичајним наслеђем.

У теоријско-методолошком погледу ослањамо се на: (1) поставке лингвостилистике (в. Ковачевић, 2015: 321–347), посебно на њен савремени концепт (в. Ковачевић 2018: 11–38), према коме стилогену вредност, зависно од контекста, могу имати и стилематичне и нестилематичне јединице; (2) савремена виђења образовног потенцијала завичајне баштине (в. Benjak i Ljubešić, 2013; Вељовић, 2018; Elez, 2012; Skok, 1975; Cvetković, 2011; Urošević i Urošević Nušak, 2012), према којима познавање сопствене културне средине омогућава детету да се са изоштренијим критеријумима односи према тековинама опште и стране културе. Спровели смо истраживање квалитативног типа, техником анализе садржаја (1) на корпусу научне литературе која се бави делима Добрила Ненадића, као и на (2) корпусу једног остварења овог писца.

Очекивано је да ће примена завичајног романа у средњошколској настави и ваннаставним активностима омогућити: (1) да се ученици упознају са идиолектом књижевника који је писао о завичају и својим стваралаштвом превазишао регионалне оквире; (2) да наставници на конкретном роману, као егземпларном тексту, осмисле различите ученичке активности за истраживање језичке завичајне баштине инкорпориране у уметничко дело.

Приступ проблему

Романескно стваралаштво Добрила Ненадића (1940–2019) чини осамнаест романа, од којих је први *Доротеј* (1977), по коме је снимљен филм (1981), а осамнаести роман је *Време кокошки* (2013). Овим двама делима репрезентована су два тематска подручја у оквиру којих је овај писац трагао за инспирацијом – српска историја и живот данашње српске варошице. Језичко-стилске одлике и једне и друге тематске групе Ненадићевих романа веома су инспиративне за лингвистичка истраживања, што показује досадашња литература, која је била усмерена на: (1) лексичко богатство (в. Милошевић, 2019; Николић, 1986; Ракић, 2020; Цвијовић, 2022), посебно на ономастику (в. Ђуровић и Спасојевић, 2017; Ђуровић и Спасојевић, 2020), фразеологију и паремиологију (в. Николић, 2011; Танасковић и Лутовац Казновац, 2019); (2) синтаксо-стилистичке и текстостилистичке одлике (в. Николић, 2009; Николић, 2017б; Николић, 2017в); (3) репрезентолошке одлике (в. Ковачевић, 2019; Николић, 2017а); (4) аутентичност приповедања (в. Деретић, 2019; Николић, 2017б), посебно на хумор (в. Чутура и Јовановић, 2019). Наше истраживање надовезује се на резултате лингвистичке литературе, с тиме што се пажња усмерава на завичајне вредности Ненадићеве прозе, што досадашњи истраживачи нису шире разматрали.

За испитивање завичајних потенцијала Ненадићевих романа у образовном контексту значајан ослонац пружају савремена теоријска и емпиријска испитивања посвећена: (1) националним и европским аспектима савременог образовања (в. Аврамовић, 2012; Краварушић, 2012); (2) интеркултуралним компетенцијама у образовању (в. Ругић, 2016; Пурић, 2017; Пурић и Чутовић, 2018); (3) вредностима у књижевном образовању (в. Чутовић и Пурић, 2019; Чутовић и Семиз, 2022).

Када је у питању завичајни аспект књижевног образовања, досадашњи истраживачи су посебну пажњу посветили мемоарској, аутобиографској и путописној прози (в. Костић, 2012а; Костић, 2012б; Nkolić, 2012; Николић и Вељовић, 2018; Николић, 2021). Сматрамо да Ненадићево дело *Време кокошки*, као пример наративне (уметничке) прозе, може из другачије перспективе да се придружи литерарно-документарним делима и да допринесе проширивању ученичког интересовања за аутентичне одлике сопствене културне средине. Овом приликом обратићемо пажњу на лингвистичке одлике поменутог романескног остварења, као и на образовне аспекте његове језичко-стилске разуђености. Ненадићев текст испуњава критеријуме које поставља методика завичајне наставе: (1) уметничка вредност; (2) интересантна тематика; (3) језичко-стилска изражајност; (4) психолошка, етичка и идејна примереност узрасту ученика (за дело *Време кокошки* предлажемо средњошколски узраст); (5) васпитна адекватност (уп. Skok, 1975).

Наставне и ваннаставне ученичке активности на текстовима завичајне књижевности треба методички осмислити тако да се код ученика изграђује не само поштовање властитог идентитета него и толеранција према другим културама. „С обзиром на важност неговања толерантних младих људи као будућих грађана света требало би посветити више пажње значају развијања приоритетних одрживих вредности карактера, као и подржати стратегије њихове изградње” (Чутовић и Семиз, 2022: 101). На тај начин може се код ученика подстицати афирмативан став према тзв. регионалној, националној и верској другости.

Резултати анализе

Језичко-стилски потенцијал романа

Ненадићево дело *Време кокошки* лингвистички је истраживано са аспекта лексикологије, ономастике, фразеологије, функционалне стилистике и наратологије (в. Деретић, 2019; Ђуровић и Спасојевић, 2017; Николић, 2016; Николић и Николић, 2015; Танасковић и Лутовац Казновац, 2019; Цвијовић, 2022). У овом раду разматраћемо језичко-стилске доминанте остварене на синтаксичко-семантичком плану, а оне припадају стилским фигурама набрајања или нагомилавања. Поменути стилеми подразумевају (1) одређени тип синтаксичке конструкције (координативна конструкција), као и (2) одређење семантичког односа међу јединицама напоредног синтаксичког низа (односи смисаоног преклапања или преклапања у одређеним схемама).

Дело *Време кокошки* написано је на стандардном језику екавским изговором, међутим, за разлику од претходних Ненадићевићких остварења, одређени делови романа дијалекатски су маркирани (шест од укупно двадесет четири поглавља). Осамнаест стандарднојезичких поглавља одликује се изразитом функционалностилском раслојеношћу. У деловима романеског текста постоје елементи свих пет функционалних стилова које издваја класична функционална стилистика (научни, административни, разговорни, публицистички и књижевноуметнички). Такође, јављају се и одлике појединих међустилова (рекламни, ораторски, есејистички).

Поступак набрајања или кумулација као стилистичка доминанта језичког израза Добрила Ненадића у роману *Време кокошки* интензивно се користи као фигура која оставља јак утисак на читаоца због њене изразите афективне вредности, засноване, између осталог, и на неочекиваним понављањима у реченичном низу.

Кумулацију неки истраживачи проучавају заједно са синтаксостилемама реда речи, јер она ремети устаљени ред речи у реченици, успорава или

убрзава њен ритам, утиче на интонацију. „На нивоу дубинских реченичних структура, кумулацијски низ је кључни комуникативни и емфатички елемент, па је остатак реченице потпуно информативно редувант“, те су стога „јединице кумулацијског низа неприкосновени носилац информативног тежишта реченице без обзира на остале специфично позициониране реченичне конституенте“ (Ћеклић, 2013: 162).

Критеријуме за утврђивање систематичности кумулацијских конструкција у овом раду користили смо уважавајући поступак М. Ковачевића који је разликовао четири типа кумулације (в. Ковачевић, 2015: 125–135). М. Ковачевић говори и о кумулацији која је последица синтаксичке апозиције, док Н. Ћеклић примећује још један тип ових конструкција са синсемантичним анафорским супституентом (в. Ћеклић, 2013).

Стилогеност примера у којима долази до нагомилавања хомофункционалних синтаксичких јединица („а такво је нагомилавање реторика звала *синтроизмом*“ (Ковачевић, 2015: 127)), према М. Ковачевићу, не лежи у критеријуму нагомилавања, већ пре у изостављању, елиптирању комуникативно редувантних делова, као у примерима:

И бесловесна створења, пашчад и мачке, вране, голубови и врапци, ђутуре су срали око кипа и по кипу. (216)¹, Испржила је пун тигањ пилећих крилаца, батачића, тргица, цигерица и бупчића... (182), С те стране био је захвалан, лак за одржавање и економичан. (154), Мршти се, мрда раменима, брише прстима очи, кашљуца. (167), Велики шмекер, француски ђак, доктор са Сорбоне, шансоњер са апсолутним слухом и храпавим гласом од кога је женскиње пишкило фирнајз, доктор Пецота је био омиљен у групи. (19), и др.

Елиптирањем комуникативно редувантних делова дубинске структуре постиже се истицање хомофункционалних синтаксичких јединица које су њихов репрезент на површинском плану, а на којима се у приповедном току жели ставити акценат. Стилогеност оваквих конструкција у неким се примерима не остварује само елиптирањем редувантних делова, већ управо комбинацијом нагомилавања истоврсних јединица и елиптирања редувантних, као у примеру:

Чекајући Годоа, чекајући армагедон, сумпорне огњеве, кржаве кише, усијане метеоре, кугу, чекајући да се Амери засите, чекајући да Енглези открију неко друго племе канибала, чекајући да француски гејеви нађу курације дечаке. (210).

¹ Број у загради означава број странице са које је преузет пример из анализираног романа.

Са претходно наведеним примерима нагомилавања слични су и они код којих се у низу нагомиланих јединица као прва остварује јединица која је „својеврсни пилон, регресивни супституент свих осталих. Он је толико семантички уопштен да је готово синсемантичан: семантички му се садржај експлицира тек навођењем осталих елемената координираног низа” (Ковачевић, 2015: 127), као у примерима:

У све се она разумевала, брзо је срачунавала, брзо мислила, паре су јој саме у шаке улетале... (203), Српски динар је издржао велике недаће: државни преврат 1903, потом ратове против Турске, Бугарске и најзад рат против Аустроугарске, Немачке и Бугарске. (192), За њу се мора окривити све друго, пијаца, кућна помоћница, похлепни трговац, надничар, синдикат, несташица нафте, однос плата, све осим истинског узрока инфлације – повећања новца у оптицају. (193), и др.

Највећи број примера (а)кумуляције у приповедном изразу Д. Ненадића ипак припада једном другом типу нагомилавања за који М. Ковачевић сматра да се и семантички и стилски разликује од свих осталих по томе што се „сви координирани хомофункционални чланови обавезно везују за исти референт” (Ковачевић, 2015: 129). Овај се тип јединица једини и сматра кумулацијом као стилском фигуром, будући да се њихова стилогена вредност темељи на нагомилавању хомофункционалних координираних јединица везаних за исти референт које нису подударне у смислу, јер „[уз] синтаксичку редупликацију (редупликацију синтаксичке позиције, функције) као нужан критериј, за кумулацију неопходан је и довољан критериј специфично семантичко редуплицирање” (Ковачевић, 2015: 129). Ненадићеве акумулације нарочито су успеле имамо ли у виду да се сваком новом, поновљеном координираном јединицом низа исказу додаје једна додатна информација, једна семантичка компонента више, која проширује семантички опсег референта на који се хомофункционалне јединице односе, као у примерима:

Ми смо сељаци, прости људи, неуки и невични и није на нама да турамо рогањи прст у око. (161), Тиме дакле ништа нису постигли само су још више распљивали бес чаршијана који су наставили да реже, куну и псују. (174), Тукли су челом о басамак, ридали, кукали. (211), Не то не би била лажна забава, холивудска варијанта, намештаљка са фотографским и дигиталним триковима него права и аутентична људска патња. (211), Оно што се данас може видети бедна је копија, сурогат, имитација. (212), ...а ови ми скотови дувају за врат, урлају, разбијају излоге,... (195), и др.

Будући да се сваком новом координираном јединицом у низу додаје по једна нова семантичка компонента референту на који се кумилиране јединице односе, референт се на тај начин нарочито истиче, основна семантичка

компонента се модификује, „чиме се истовремено конкретизује значење референта” (Ћевриз Нишић, 2009: 92).

Посебно се могу разматрати примери код којих се акумулација остварује редупликацијом јединица које су међусобно семантички неусловљене, заправо редуплицирају се јединице које се односе на истог референта, па се њихова улога своди само „на преименовање референта, тј. на контекстуалну референцијалну синонимију” (Ћевриз Нишић, 2009: 92). Стилистичари овај тип нагомилавања дефинишу као амплификацију (уп. Ковачевић, 2015: 131), а она се на синтаксичком плану остварује као апозиција, а будући да „редупликација референта без акумулације његове основне (архисемске) компоненте доприноси само наглашавању његове битности у датом контексту, с циљем да се изнесе што више различитих појединости и о референту, овај тип конструкција међу свим типовима фигуративног нагомилавања има најмању стилску вредност” (Ћевриз Нишић, 2009: 92).

У роману *Време кокошки* и амплификација може бити изразито стилска што се постиже нагомилавањем јединица које могу бити различите и по смислу и по језичком слоју којем припадају и по сфери употребе, али и по својој експресивној вредности, што можемо илустровати примерима:

Милкана, красавица, лепотиња и убавиња. (171), Мо, ваћарош и муљар. (170), Деско Дука, помоћник председника општине Мокри До, фуњара (170), Миладин Јаћовић, звани Јаћо Пиле, власник Chicken Co., пилићар. (170), и др.

Образовни потенцијал романа

Дело *Време кокошки* може се применити на наставним и на ваннаставним активностима у трећем и четвртном разреду средње школе, при чему би ученици примењивали стечена језичка знања: (1) у трећем разреду се обрађује лексикологија, уз упознавање различитих видова раслојавања лексике, затим фразеологија и основе терминологије; (2) у четвртном разреду се проширују знања из синтаксе и обрађује савремена српска књижевност, којој Ненадић припада.

Ако се узме у обзир да се роман *Време кокошки* одликује раслојеним и разноврсним језичко-стилским одликама, онда се образовним потенцијалом овог остварења може обухватити: (1) настава у средњим школама које се налазе у Ненадићевом завичају; (2) настава у било којој средњој школи, независно од регионалне припадности, при чему би се ученици упознавали са примером писца који репрезентује одређену завичајну књижевност, донекле на сличан као што се проучавају нпр. Бора Станковић, Петар Кочић и слични ствараоци.

„У богатству, особености и снази завичајног народног говора, језика, усменог стваралаштва, фолклора, пејзажа, друштвено-економске, социое-тничке, понекад психоменталне структуре и читаве баштине” – налазе се подстицаји за стваралаштво у различитим видовима уметности (Цветковић, 2011: 262). У складу с претходно наведеним виђењем завичајних вредности, можемо дати следеће импликације за образовну праксу:

(а) Ученике трећег разреда можемо усмерити да, уз одговарајуће наставничке инструкције, спроведу истраживања лексичких, фразеолошких и паремиолошких јединица. Посебна пажња може се усмерити на идентификовање евокативне лексике, као што су регионалне (дијалекатски маркиране) јединице, затим, термини из различитих стручних и научних области, на крају, и жаргонска лексика. Исто тако, за ученичка истраживања интересантне су поједине тематске лексичке групе, нпр. лексеме којима се именују особе (мушка, женска) и људске особине (позитивне, негативне), лексика везана за храну и обедовање. Погодну истраживачку проблематику пружа ономастикон (нпр. ученици могу формирати ономастичке речнике мушких и женских имена).

(б) Ученици четвртог разреда могу у роману испитивати синтаксичке одлике које су доступне њиховом знању. Вероватно су им најприступачније напоредне конструкције, које су посебно интересантне у погледу типа координираних јединица (реч, синтагма, клауза), као и у погледу семантичких односа (примери без семантичког преклапања напоредних јединица, примери са семантичким преклапањем напоредних јединица). О тим одликама смо претходно говорили. Посебно интересантни су напоредни низови фразема, као и паремија.

Сви примери ученичких истраживања (које смо навели као предлоге за наставну праксу) заступљени су у досадашњим лингвистичким истраживањима поменутих у овом раду, чиме је наставницима обезбеђен стручни ослонац. Као ослонац за осмишљавање ученичких истраживања наставницима могу послужити зборници научних остварења насталих у лингвистичким школама намењеним младим истраживачима – у једном од таквих зборника постоји и пример научног чланка о Добрилу Ненадићу (в. Станковић, 2020).

Обраду завичајних текстова треба усмерити према општим циљевима савремене наставе: (1) изграђивање вештина прикупљања, анализе и вредновања података; (2) подстицање афинитета према интелектуалном раду; (3) развијање креативности; (4) стицање умења за спровођење једноставнијих истраживања; (5) оспособљавање за трансфер знања из различитих наставних односно научних области; (6) формирање вредносног система заснованог на јачању сопственог и уважавању туђег идентитета (уп. Вељовић, 2018: 510).

Треба узети у обзир да су средњошколски садржаји из књижевности обимни, стога је најпогодније да се дела завичајних писаца обрађују на ваннаставним активностима, посебно на секцијама као што су завичајна, литерарна, и лингвистичка, као и на додатној настави из српског језика и књижевности. Међутим, наставник може у договору са ученицима, уважавајући њихова интересовања, обрадити одређено дело на редовној настави.

Закључак

Анализом језичко-стилског и образовног потенцијала романа *Време кокошки* Добрила Ненадића показали смо да се стваралаштво овог писца може искористити за упознавање ученика са завичајном књижевношћу, чиме би подстакло и изграђивање свести о вредностима сопствене културе.

Лингвостиличком анализом кумулативних конструкција, којом смо осветлили само један аспект овог романескног остварења, показали смо веома успеле стилогене конструкције у Ненадићевом прозном изразу.

Поменути примери стилски ефектних кумулативних конструкција показују да роман *Време кокошки* представља подстицајан лингвометодички текст за средњошколску наставу, посебно за разноврсне ваннаставне активности из српског језика. Одломци из овог лингвометодичког текста, какве смо навели и у нашем раду, наставницима ће послужити као полажиште за креирање ученичког ангажовања у завичајно усмереном изучавању језика и књижевности.

Извор

Ненадић, Д. (2014). *Време кокошки*. Београд: Лагуна.

Литература

- Аврамовић, З. (2012). Културни идентитет у образовању – између чувања и губљења. У И. Чутура и В. Трифуновић (ур.), *Школа као чинилац развоја националног и културног идентитета: образовање и васпитање – традиција и савременост*, Том I, рад штампан у целини, 16. 4. 2011, Јагодина (47–60). Јагодина: Педагошки факултет.
- Benjak, M. i Ljubešić, M. (2013). *Od Peruška do otvorenog sustava*. Zagreb: Školska knjiga.
- Вељовић, Ј. (2018). Завичајна књижевност у савременом књижевном образовању (методички приступ). *Учење и настава*, IV (3), 499–512.
- Деретић, Д. (2019). Аутентичност приповиједања и језика у роману *Време кокошки* Добрила Ненадића. У Ј. Делић (прир.), *Ђоровићеви сусрети: Српска проза данас – Књижевно дјело Добрила Ненадића*, рад штампан у целини, 20. 9. 2019, Гацко (207–211). Билећа: СПКД „Просвјета”.
- Ђуровић, С. и Спасојевић, М. (2017). Стилска функција антропонимијских јединица у роману *Време кокошки* Добрила Ненадића. У М. Ковачевић и Ј. Петковић (ур.), *Српски језик, књижевност, уметност: (Српски) језик у комуникативној функцији*, рад штампан у целини, 28–29. 10. 2016, Крагујевац (179–188). Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет.
- Ђуровић, С. и Спасојевић, М. (2020). Стилска функција антропонимијских јединица у роману *Деспот и жртва* Добрила Ненадића. *Наслеђе*, 46, 9–17.
- Elez, K. (2012). Pojmovno određenje zavičajne baštine. U N. Cambi (ur.): *Zavičajna baština i održivi razvoj* (13–23). Split: Književni krug.
- Ковачевић, М. (2015). *Стилистика и граматика стилских фигура*. Београд: Јасен.
- Ковачевић, М. (2018). *Стилске доминанте српских прозних писаца*. Андрићград (Вишеград): Андрићев институт.
- Ковачевић, М. (2019). Специфичност Ненадићевог *Доротеја* у лингвистичкој типологији моерног српског романа. У Ј. Делић (прир.), *Ђоровићеви сусрети: Српска проза данас – Књижевно дјело Добрила Ненадића*, рад штампан у целини, 20. 9. 2019, Гацко (81–102). Билећа: СПКД „Просвјета”.

- Костић, Љ. (2012а). Књижевноисторијски и дидактички аспекти путописа Владана Ђорђевића. *Зборник радова Учитељског факултета*, 14, 149–162.
- Костић, Љ. (2012б). Мемоари и аутобиографије као извор за реализацију васпитно-образовних циљева у основној школи. У К. Шпијуновић (ур.), *Настава и учење – циљеви, стандарди, исходи*, рад штампан у целини, 9. 11. 2012, Ужице (447–458). Ужице: Учитељски факултет.
- Краварушић, В. (2012). Ставови ученика о проевропским и националним вредностима. У И. Чутура и В. Трифуновић (ур.), *Школа као чинилац развоја националног и културног идентитета: образовање и васпитање – традиција и савременост*, Том II, рад штампан у целини, 16. 4. 2011, Јагодина (241–253). Јагодина: Педагошки факултет.
- Милошевић, Ј. (2019). Лексички слој у роману *Доротеј* Добрила Ненадића. У Ј. Делић (прир.), *Ђоровићеви сусрети: Српска проза данас – Књижевно дјело Добрила Ненадића*, рад штампан у целини, 20. 9. 2019, Гацко (103–123). Билећа: СПКД „Просвјета”.
- Николић, В. (1986). Слој јединица значења у језику историјских романа Добрила Ненадића. *Међај*, VII(11–12), 37–44.
- Николић, В. и Николић, М. (2015). Стилистичка функција дијалектизама у роману *Време кокошки* Добрила Ненадића. *Исходишта*, 1, 333–342.
- Nikolić, V. (2012). Pedagoški aspekti putopisa francuskog slaviste Emila Omana o starom Užicu. *Зборник радова Учитељског факултета*, 14, 131–148.
- Николић, М. (2009). Поредбене реченице са значењем једнакости у романима Добрила Ненадића. *Узданица*, VI(2), 39–50.
- Николић, М. (2011). Мале фолклорне форме у романима Добрила Ненадића. *Зборник радова Учитељског факултета*, 13, 165–176.
- Николић, М. (2016). Употреба различитих идома у роману *Време кокошки* Добрила Ненадића. У М. Ковачевић и Ј. Петковић (ур.), *Српски језик, књижевност, уметност*, књ 1, *Језик, књижевности, уметности*, рад штампан у целини, 23–24. 10. 2015, Крагујевац (61–71). Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет.
- Николић, М. (2017а). Говор ликова и говор приповедача у завичајној прози Добрила Ненадића (лингвостилистички аспект). *Исходишта*, 3, 297–307.
- Николић, М. (2017б). Стилистика приповедања у стварносној прози Добрила Ненадића. *Српски језик*, XXII(1–2), 155–174.
- Николић, М. (2017в). Текстостилеми у приповедном моделу романа *Доротеј* Добрила Ненадића. У М. Ковачевић и Ј. Петковић (ур.), *Српски језик, књижевност, уметност: (Српски) језик у комуникативној функцији*, рад штампан у целини, 28–29. 10. 2016, Крагујевац (189–199). Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет.
- Николић, М. (2019). Роман *Доротеј* Добрила Ненадића у новом средњошколском наставном програму. У Ј. Делић (прир.), *Ђоровићеви сусрети: Српска проза*

- данас – *Књижевна дјело Добрила Ненадића*, рад штампан у целини, 20. 9. 2019, Гацко (149–163). Билећа: СПКД „Просвјета”.
- Николић, М. (2021). Литерарно-документарна проза у настави завичајне културе: на примеру писача из Ужица. *Исходишта*, 7, 327–246.
- Николић, М. и Вељовић, Б. (2018). Нарација и дескрипција у аутобиографији Марије Маге Магазиновић (лингвистички и методички аспект). У С. Маринковић (ур.), *Језик, култура, образовање*, рад штампан у целини, 2. 11. 2018, Ужице (125–136). Ужице: Педагошки факултет.
- Purić, D. (2016). Interculturality in Readers in Serbian Language for Younger Elementary School Grades. *Journal Plus Education*, 16(2), 64–79.
- Пурић, Д. (2017). Усавршавање учитеља у функцији развијања интеркултуралности. *Зборник радова Педагошког факултета*, 19, 75–92.
- Пурић, Д. и Чутовић, М. (2018). Школа као фактор развијања интеркултуралности. У С. Маринковић (ур.), *Језик, култура, образовање*, рад штампан у целини, 2. 11. 2018, Ужице (361–374). Ужице: Педагошки факултет.
- Ракић, А. (2020). Експресивни супстантиви у роману *Време кокошки* Добрила Ненадића. У М. Ковачевић и Ј. Петковић (ур.), *Српски језик, књижевност, уметност*, књ. 1, *Експресивност у српском језику*, рад штампан у целини, 25–27. 10. 2019, Крагујевац (135–148). Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет.
- Skok, J. (1975). Princip zavičajnosti u nastavi književnosti u osnovnoj školi. У М. Kalčić (ур.): *Zavičajna književnost u nastavi* (59–70). Žminj: Čakavski sabor.
- Станковић, М. (2020). Упоредна анализа романа и филма *Доротеј* Добрила Ненадића. У А. Јовановић и др. (ур.), *Млади и србистика 2*, Зборник радова полазника образовних програма у НОКЦ „Вук Караџић” у Тршићу (275–288). Београд: Завод за унапређивање образовања и васпитања.
- Танасковић, Т. и Лутовац Казновац, Т. (2019). Територијално маркирани фраземи у роману *Време кокоши* Добрила Ненадића. У М. Ковачевић и Ј. Петковић (ур.), *Српски језик, књижевност, уметност*, књ. 1, *Вуков Српски рјечник и 200 година савременог српског језика*, рад штампан у целини, 26–27. 10. 2018, Крагујевац (65–78). Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет.
- Ђевриз Нишић, В. (2018). Граматичко-стилистички аспекти кумулације. *Прилози настави српског језика и књижевности*, 3(3–4), 41–52.
- Ђеклић, Н. (2013). Кумулацијске структуре и стилистика реда ријечи. У М. Бабић (ур.), *Радови Филозофског факултета, филолошке науке*, 15, књ. 1, 161–182.
- Urošević, N. i Urošević Nušak, J. (2012). Tematske rute u zavičajnoj nastavi – istarski književni itinereri. *Metodički obzori*, VII(3), 125–139.
- Цветковић, Н. (2011). Поетика завичаја и завичајности, језик и фолклор. У Р. Жугић (ур.), *Дијалекат – дијалекатска књижевност*, рад штампан у целини, 18. 12. 2010, Лесковац (262–279). Лесковац: Лесковачки културни центар.

- Цвијовић, Д. (2022). Експресивна вредност лексема којима се именује особа у роману *Време кокошки* Добрила Ненадића. У М. Ковачевић и Ј. Петковић (ур.), *Српски језик, књижевност, уметност*, књ. 1, *Језик и стил српског романа*, рад штампан у целини, 29–30. 10. 2021, Крагујевац (251–261). Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет.
- Чутовић, М. и Пурић, Д. (2019). Значај и могућности развијања толеранције посредством књижевног текста код деце предшколског узраста. *Зборник радова Педагошког факултета*, 21, 129–142.
- Чутовић, М. и Семиз, М. (2022). Улога књижевноуметничког текста у развоју вредносних критеријума код ученика млађег школског узраста. *Зборник радова Педагошког факултета*, 24, 95–114.
- Чутура, И. и Јовановић, В. (2019). Тутање и смех као оспољавање ослобађања јунака у роману *Доротеј* Добрила Ненадића. *Књижевна историја*, 51(169), 385–405.

Jelena L. Petković

University of Kragujevac, Faculty of Philology and Arts

**DOBRILLO NENADIĆ AND NATIVE LANGUAGE HERITAGE:
LINGUISTIC AND EDUCATIONAL CONTEXT (ON THE EXAMPLE
OF THE NOVEL *VREME KOKOŠKI*)**

Summary

The paper discusses the linguistic, stylistic and educational potential of the novel *Vreme kokoški* (2013) by Dobrilo Nenadić, part of whose oeuvre can be used to introduce native literature. The problem of student familiarization with the cultural heritage of the immediate community opens up, in order to build awareness of the values of one's own culture along with European values in education. The goal is to shed light on the peculiarities of the novel *Vreme kokoški* from a linguo-stylistic perspective, as well as to examine the possibilities of utilizing this novel in high school education to encourage students to become familiar with their native heritage. A qualitative research analysis was conducted using the technique of content analysis 1) on the corpus of scientific literature dealing with the works of Dobrilo Nenadić, as well as (2) on the corpus of one of the writer's works. This analysis showed that the application of native narrative prose in high school classes and extracurricular activities will enable: (1) students to become familiar with the idiolect of the native writer; (2) teachers to design student activities for researching native language heritage using a specific text. It is concluded that Nenadić's novel *Vreme kokoški* (2013), thanks to its linguistic and stylistic features and educational values, represents a stimulating work for secondary school teaching, especially for various extracurricular activities in the Serbian language.

Keywords: *native heritage, Serbian language teaching, linguistic and stylistic potential, educational potential, novel Vreme kokoški by Dobrilo Nenadić.*